

ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ İLE İLGİLİ DEĞER ALGILARI

VALUE PERCEPTIONS OF TEACHER CANDIDATES REGARDING THE TEACHING PROFESSION

Doç. Dr. Mustafa ÖNDER

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9624-0716>

Doç. Dr. Aysel ARSLAN

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8775-1119>

Doç. Dr. Mustafa ERSOY

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7320-8844>

ÖZET

Mesleki değerler, bir mesleğin üyeleri tarafından benimsenen, ilke-kural olarak kabul edilen, korunan genel niteliklerdir. Bir mesleğin temelinde yer alan ve mesleği tanımlayan profesyonel değerler, bireysel değerlerin yansıması ve genişlemesiyle oluşmaktadır. Mesleğe yeni başlayanlar var olan mesleki değerler üzerinden hareket ederler. Var olan durumu değiştirmeye çalışmazlar. Ancak mesleki deneyimleri ilerledikçe yaşadıkları farklı durum ve olaylar, bireysel deneyimleriyle mesleki değerler arasında ilişki kurmalarını sağlayabilir. Bu sayede kendilerine özgü değerler sistemi geliştirebilirler. Öğretmenlik mesleği en eski meslekler arasında yer almaktadır. Öğretmenlik mesleğinin evrensel ve toplumsal olarak sahip olduğu değerlere tüm toplumlarda önem verilmektedir. Bu değerlerin taşıyıcısı olmak durumunda olan öğretmen adayları bu değerleri içselleştirdikleri ölçüde mesleğe bağlılıkları artmaktadır. Yapılan bu çalışmada öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği ile ilgili değer algılarının cinsiyet, bölüm, çalışma durumu, medeni durum, yaş ve gelir durumu değişkenlerine göre incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu bir devlet üniversitesinde öğrenim görmekte olan 254 (196 kadın, 58 erkek) öğretmen adayı ve formasyon öğrencileri oluşturmaktadır. Kolayda örnekleme yönteminin kullanıldığı bu çalışmada Demir (2018) tarafından geliştirilen “*Öğretmenlik Mesleği ile İlgili Değer Algıları Ölçeği*”nin kullanılması uygun bulunmuştur. Ölçek 8 alt boyut ve toplamda 40 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin güvenilirliğinin uyarılma çalışmasında alt boyutlarda .71 ila .91 arasında değiştiği bu çalışmada .97 olarak saptanmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler SPSS programında uygun olan istatistiksel yöntemler kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen bulgularda katılımcı puanlarının cinsiyet, bölüm, çalışma durumu, medeni durum ve yaş

değişkenlerine göre anlamlı farklılaştığı; algılanan gelir düzeyi değişkenine göre ise farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Ölçek ölçek toplam puanı ile alt boyutları arasında pozitif yönde yüksek düzeyde korelasyon olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Mesleki Değerler, Öğretmen Adayı, Üniversite.

ABSTRACT

Professional values are the general qualities that are adopted by the members of a profession, accepted as a principle-rule, and protected. Professional values, which are the basis of a profession and define the profession, are formed by the reflection and expansion of individual values. New comers to the profession act on the existing Professional values. They do not try to change the existing situation. However, as their Professional experience progresses, the different situations and events they experience can enable them to establish a relationship between their individual experiences and Professional values. In this way, they can develop their own value system. Teaching profession is one of the oldest professions. The universal and social values of the teaching profession are given importance in all societies. To the extent that pre-service teachers, who must be the bearers of these values, internalize these values, their commitment to the profession increases. In this study, it is aimed to examine the value perceptions of teacher candidates about the teaching profession according to the variables of gender, department, working status, marital status, age and income status. The study group of the research consists of 254 (196 female, 58 male) teacher candidates and formation students studying at a state university. In this study, in which the convenience sampling method was used, it was found appropriate to use the "Value Perceptions of the Teaching Profession Scale" developed by Demir (2018). The scale consists of 8 sub-dimensions and 40 items in total. The reliability of the scale was found to range from .71 to .91 in the sub-dimensions in the adaptation study, and it was found to be .97 in this study. The data obtained from the research were analyzed using the statistical methods available in the SPSS program. According to the findings, participants coresdiffered significantly according to gender, department, employment status, marital status and age; It has been determined that there is no difference according to the perceived income level variable. It was observed that there was a high level of positive correlation between the scale total score and its sub-dimensions.

Keywords: Professional Values, Teacher Candidate, University.

GİRİŞ

Okul, eğitim faaliyetlerinin hedefe yönelik ve düzenli bir şekilde gerçekleştirildiği mekanlar olarak tanımlanabilir. Öğretmenler, okullarda bu faaliyetleri gerçekleştiren temel unsurlardır. Okullarda sağlanan eğitim ile öğrencilere kendi değer sistemlerini oluşturma imkânı verilirken aynı zamanda mevcut kültürün ve istenilen değerlerin aktarılması hedeflenmektedir. Öğrencilerin değer sistemi, aileleri ve çevreleri tarafından edinilenlerle şekillenmektedir. Değerlerin öğrencilere okulda resmi yollarla aktarılması, toplumun geleceği için önemli bir risk oluşturabilecek durumların önlenmesini sağlamaktadır (Akpınar & Özdaş, 2013; Tokdemir & Artan, 2012). Ancak, değerler eğitiminin geliştirilmesi ve kalıcı hale getirilmesi, okullarda amaçlı ve planlı bir eğitimle gerçekleştirilebilir. Öğretmenler, değerler

eğitimini sağlamakla görevli olan kişilerdir ve öğretmenlik mesleği, "Milli Eğitim Temel Kanunu"na göre profesyonel bir meslek olarak kabul edilmektedir.

Öğretmenlik mesleğinde mesleki değerlerin önemi, meslek ahlakı kurallarının yanı sıra başka değer sistemleriyle de desteklenmektedir. Bu değer sistemlerinin başında, öğrenci merkezli bir yaklaşım gelmektedir. Öğretmenler, öğrenmeyi planlama, uygulama ve değerlendirme süreçlerini öğrenci merkezli bir perspektifle yönetmeli ve yapılandırmacı yaklaşımı benimseyerek, tüm süreçleri buna göre planlamalıdır. Ayrıca, öğrenci velilerini ve ailelerini tanımak için çeşitli etkinlikler düzenlemeli, ailelerle ilişkilerde tarafsız olmalı ve öğrenciyle ilgili doğru, açık ve net paylaşımlarda bulunabilmelidir. Bu şekilde, öğrenci merkezli bir yaklaşım ve etkili iletişim becerileriyle birleşen öğretmenler, mesleki değerleri doğru bir şekilde uygulayarak öğrencilerin eğitim süreçlerine katkı sağlamaktadırlar (MEB, 2008).

Öğretmenlik mesleğinde mesleki değerler, öğrencilerin, velilerin ve çevrenin etkilenmesinde başarıyla uygulanmalıdır (Çelikten, Şanal, & Yeni, 2005). Bu bağlamda, öğretmenlerin velilerle iyi ilişkiler kurması önemlidir (Yılmaz, 2005). Velilerin okula güven duymaları ve öğrenme-öğretme süreçlerinde katkı sağlamaları için özendirici çalışmalar yapılmalı, sürekli bilgi alışverişi sağlanmalıdır (MEB, 2008). Ayrıca, öğretmenlerin iyi bir gözlemci olmaları gerekmekte ve buldukları çevrenin doğal, kültürel, sosyo-ekonomik özelliklerini tanıyarak çevrenin önemli sorunlarına duyarlı olmalı ve bunları öğretim sürecine yansıtmalıdır (MEB, 2008). Öğretmenler aynı zamanda öğrencileri pratiğe dönüştürebilen bireyler olarak yetiştirmeyi hedeflemeli ve öğrencileri bir üst öğrenime, topluma ve hayata hazırlama amacıyla çalışmalıdır (Çelikten vd., 2005). Bu şekilde öğretmenler, etkili bir şekilde mesleki değerleri uygulayarak, öğrencilerin gelişimine katkıda bulunmakta ve onları geleceğe hazırlamaktadırlar.

Öğretmenlik mesleği değerlerine bakıldığında, bir öğretmen, diğer öğretmenler ve okul yönetimiyle işbirliği yapabilme becerisine sahip olmalıdır. Aynı zamanda, her türlü ölçme değerlendirme yöntemini belirleyebilmeli ve planlayabilmelidir (Çelikten vd., 2005). Öğretmenler, okulun gelişim çalışmalarında etkin bir rol oynamalı ve bu süreçlere aktif olarak katkı sağlamalıdır (Yılmaz, 2005). Mevzuatla ilgili olarak, öğretmenler hak, görev ve sorumluluklarını bilmeli, mevzuat değişikliklerini güncel olarak takip etmeli ve buna göre hareket etmelidir. Son olarak, bir öğretmen öğrencinin kendini tanımasına, olumlu davranışlar geliştirmesine ve kendi kendini motive etmesine rehberlik etmelidir (MEB, 2008). Bu şekilde ifade edilen maddeler, öğretmenin işbirliği yapabilme yeteneği, ölçme değerlendirme becerisi, okul gelişimine katılım, mevzuat bilgisi ve öğrencinin kişisel gelişimine rehberlik gibi öğretmenlik mesleğinin temel unsurlarını oluşturur.

Öğretmen, sahip olduğu olanakları etkili bir şekilde kullanabilmeli ve ihtiyaç duyduğu materyalleri hazırlayabilmelidir. Ayrıca, yaş grubuna ve hedeflere uygun olarak ders dışı etkinliklerin planlanması ve düzenlenmesi yoluyla öğretim sürekliliğini ve okul-çevre bütünlüğünü sağlamalıdır (MEB, 2008). Öğretmenler, öğrencilerin gelişim düzeylerini değişik ölçme araçlarını geliştirerek ve kullanarak sürekli olarak izlemelidir (MEB, 2008);

Yılmaz, 2005). Ayrıca, ölçme verilerini analiz edebilmeli, geri bildirim sağlayarak öğretme-öğrenme süreçlerini gözden geçirmeli ve gerekli önlemleri almalıdır. Son olarak, öğrencinin ve okulun gelişimini sağlamak için çevredeki her türlü olanaktan etkin bir şekilde yararlanabilmelidir (MEB, 2008). Bu şekilde ifade edilen maddeler, öğretmenin kaynakları verimli kullanma becerisi, ders dışı etkinliklerin planlanması, öğrenci izleme ve değerlendirme, öğretme-öğrenme süreçlerinin iyileştirilmesi ve çevre kaynaklarının etkin kullanımı gibi önemli mesleki değerleri kapsamaktadır.

Öğretmen, okulu çevrenin kültür merkezi haline getirecek etkinlikler planlayabilmelidir. Aynı zamanda Türk milli eğitim sisteminin temel değerleri, ilkeleri ve hedefleri bilinmeli ve bu değerler eğitim faaliyetlerine yansıtılmalıdır. Öğretmenler, çocukları için pratik bilgi ve becerilere sahip olmalı ve yapılandırılmış ortamı izleyebilmeli, değerlendirebilmeli ve geliştirebilmelidir (MEB, 2008).

Öğretmenler, yukarıda belirtilen görev ve sorumluluklarını yerine getirirken ideal davranışları sergilemeleri gerekmektedir. Öğretmenlerin görevlerini yerine getirirken, öğretmenlik mesleğine ait mesleki değerleri uygulamaları, bu gerekliliği karşılamalarını sağlayacaktır. Öğretmenlik mesleğinin etik kuralları, öğretmenlerin mesleki görevlerini yerine getirirken düşüncelerine, duygularına ve davranışlarına rehberlik eden normlar veya ölçütler olarak tanımlanabilir. Bu değerler, öğretmenlerin eğitim planlama, düzenleme, uygulama; öğrencilerin öğrenme süreçlerini destekleme ve sürdürme; sınıf içi disiplini sağlama; kişisel gelişimlerini sürdürme gibi görevlerini yerine getirirken, kendilerini öğrencilere, meslektaşlara ve velilere ifade etme, insanları veya durumları değerlendirme, karar verme, tercih yapma, çatışmaları çözme, doğruyu veya yanlışı ayırt etme gibi alanlarda yönlendirmektedir. Öğretmenlik mesleğinin değerleri, örnek öğretmen davranışlarının belirlenmesinde rehber ilke olarak da göz önünde bulundurulabilir. Ek olarak, öğretmenlerin görevlerini yerine getirirken, niyetlerinin ve davranışlarının uygun ya da uygun olmayan, değerli ya da değersiz olarak değerlendirilebileceği amaçlı bir ölçüt olarak kullanılabilir. Mesleki değerler, öğretmenlerin ideal davranışları sergilemelerine katkıda bulunurken, öğretmenlik mesleğinde yasaklanmış davranış kalıplarını belirleyerek, onaylanmayan davranışları da engelleyebilir.

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Kolayda örnekleme yönteminin kullanılacağı bu araştırmanın çalışma grubunu bir devlet üniversitesinde öğrenim görmekte olan 254 (196 kadın, 58 erkek) öğretmen aday ve formasyon öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem ait olan betimsel bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans Dağılımları

Değişken	Grup	f	%
Cinsiyet	Kadın	196	77.2
	Erkek	58	22.8
Öğrenim Durumu	Formasyon öğrencisi	188	74.0
	Öğretmen adayı	66	26.0
Çalışma Durumu	Evet	116	45.7
	Hayır	138	54.3
Medeni Durum	Bekâr	160	63.0
	Evli	94	37.0
Yaş	18-25	94	37.0
	26-30	50	19.7
	31-35	40	15.7
	36-40	54	21.3
	41-45	16	6.3
Gelir Düzeyi	Düşük	58	22.8
	Orta	192	75.6
	Yüksek	4	1.6

Katılımcıların %77.2'sinin kadın, yaklaşık $\frac{3}{4}$ 'ünün formasyon öğrencisi, %54.3'ünün herhangi bir işte çalışmadığı, %63'ünün bekâr olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin %37'sinin 18-25 yaş aralığında olduğu, yaklaşık $\frac{3}{4}$ 'ünün gelir düzeyini orta olarak algıladığı tespit edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Kolayda örnekleme yönteminin kullanıldığı bu çalışmada Demir (2018) tarafından geliştirilen “Öğretmenlik Mesleği ile İlgili Değer Algıları Ölçeği”nin (ÖMDAÖ) kullanılması uygun bulunmuştur. Ölçek Ahlaklı ve Dürüst Olma (ADO=6 madde), Kaynakları Verimli Kullanma (KVK=3 madde), Empati Kurma (EK=6 madde), Cumhuriyete Saygı (CS=5 madde), Mesleğini Sevmeye ve Öğrenmeye Açık Olma (MSAO=4 madde), Anlayışlı Olma (AO=6 madde), Sabırlı Olma (SO=4 madde) ve Milli Değerlere Saygı (MAS=6 madde) şeklinde 8 alt boyut ve toplamda 40 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin 2 maddesi ters kodlanmıştır. Ölçeğin güvenilirliğinin uyarılma çalışmasında alt boyutlarda .71 ile .91 arasında değiştiği bu çalışmada .97 olarak saptanmıştır. Ölçeğe ilişkin elde edilen bulgular Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. ÖMDAÖ Betimsel İstatistikleri

ÖMDAÖ	n	En düşük puan	En yüksek puan	\bar{x}	Mad. ort. (1-5)	Mad. ort. (100)	sd	Skeness	Kurtosis	Cron. Alfa
ADO	254	13	30	23.97	3.99	79.90	4.25	-.329	-.792	.703

KVK	254	5	15	12.43	4.14	82.89	2.61	-.755	-.185	.879
EK	254	6	30	21.13	3.52	70.42	6.38	-.422	-.528	.942
CS	254	6	25	19.62	3.92	78.49	4.47	-.708	.234	.928
MSAO	254	6	20	16.34	4.08	81.69	3.26	-.673	-.213	.850
AO	254	6	30	21.60	3.60	71.99	6.30	-.457	-.290	.951
SO	254	6	20	14.95	3.74	74.76	3.96	-.382	-.739	.921
MAS	254	9	300	21.95	3.66	73.18	5.44	-.317	-.560	.872
Toplam	254	68	200	151.99	3.80	76.00	31.14	-.393	-.441	.973

Tablo 2 incelendiğinde; ölçeğin toplamı ve alt boyutlarından alınan puanların yüksek düzeyde olduğu (ortalama > 70), normallik varsayımının karşılandığı ($\pm 1.96 >$ çarpıklık / basıklık) güvenilirliğin de tüm boyutlarda yüksek düzeyde olduğu (Cronbach alfa > 70) görülmektedir.

Verilerin Toplaması ve Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler çarpıklık ve basıklık değerleri karşılandığı için (± 1.96) SPSS programında uygun olan parametrik istatistiksel yöntemler kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, daha kolay anlaşılmasını sağlamak amacıyla tablolandırılmıştır.

BULGULAR

Tablo 3. Cinsiyet Değişkeni Bağımsız t Testi Bulguları

Cinsiyet	n	\bar{x}	sd	t	df	p
ADO	Kadın	196	24.03	4.20	.412	252
	Erkek	58	23.76	4.48		
KVK	Kadın	196	12.37	2.59	-.727	252
	Erkek	58	12.66	2.67		
EK	Kadın	196	20.97	6.38	-.715	252
	Erkek	58	21.66	6.43		
CS	Kadın	196	19.96	4.41	2.202	252
	Erkek	58	18.48	4.51		
MSAO	Kadın	196	16.43	3.16	.752	252
	Erkek	58	16.04	3.60		
AO	Kadın	196	21.50	6.40	-.473	252
	Erkek	58	21.93	6.00		
SO	Kadın	196	14.92	3.99	-.257	252
	Erkek	58	15.07	3.90		
MAS	Kadın	196	22.28	5.63	1.954	252
	Erkek	58	20.86	4.58		

*p<.05

Tablo 3'te ölçeğin CS ve MAS alt boyutlarında kadın katılımcılar lehine anlamlı farklılık olduğu ($p < .05$) diğerlerinde anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir ($p > .05$).

Tablo 4. Öğrenim Durumu Değişkeni Bağımsız t Testi Bulguları

Öğrenim Durumu	n	\bar{x}	sd	t	df	p	
ADO	Formasyon öğrencisi	188	24.78	3.91	5.105	252	.000*
	Öğretmen adayı	66	21.67	4.37			
KVK	Formasyon öğrencisi	188	12.97	2.14	5.877	252	.000*
	Öğretmen adayı	66	10.91	3.18			
EK	Formasyon öğrencisi	188	22.64	5.47	6.945	252	.000*
	Öğretmen adayı	66	16.82	6.86			
CS	Formasyon öğrencisi	188	20.10	4.41	2.905	252	.004*
	Öğretmen adayı	66	18.27	4.38			
MSAO	Formasyon öğrencisi	188	17.00	2.91	5.789	252	.000*
	Öğretmen adayı	66	14.45	3.50			
AO	Formasyon öğrencisi	188	22.70	6.06	4.966	252	.000*
	Öğretmen adayı	66	18.45	5.95			
SO	Formasyon öğrencisi	188	15.86	3.45	6.075	252	.000*
	Öğretmen adayı	66	12.36	4.21			
MAS	Formasyon öğrencisi	188	22.93	5.18	5.020	252	.000*
	Öğretmen adayı	66	19.18	5.22			

* $p < .05$

Tablo 4'te ölçek alt boyutlarından alınan puan ortalamalarının öğrenim durumu değişkenine göre tüm alt boyutlarda formasyon öğrencileri lehine anlamlı farklılık oluşturduğu görülmektedir ($p < .05$).

Tablo 5. Çalışma Durumu Değişkeni Bağımsız t Testi Bulguları

Çalışma Durumu	n	\bar{x}	sd	t	df	p	
ADO	Evet	116	24.34	4.21	1.296	252	.196
	Hayır	138	23.65	4.28			
KVK	Evet	116	12.67	2.68	1.338	252	.182
	Hayır	138	12.23	2.54			
EK	Evet	116	22.40	6.30	2.953	252	.003*
	Hayır	138	20.06	6.27			
CS	Evet	116	19.62	5.15	-.004	252	.996
	Hayır	138	19.62	3.82			

MSAO	Evet	116	16.55	3.50	.954	252	.341
	Hayır	138	16.16	3.05			
AO	Evet	116	23.03	6.77	3.345	252	.001*
	Hayır	138	20.39	5.63			
SO	Evet	116	15.79	3.95	3.147	252	.002*
	Hayır	138	14.25	3.85			
MAS	Evet	116	22.78	5.92	2.230	252	.027*
	Hayır	138	21.26	4.91			

* $p < .05$

Tablo 5'te ölçek alt boyutlarından alınan puan ortalamalarının çalışma durumu değişkenine göre 4 alt boyutta çalışan öğrenciler lehine anlamlı farklılık gösterdiği ($p < .05$) diğer alt boyutlarda ise anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir ($p > .05$).

Tablo 6. Medeni Durum Değişkeni Bağımsız t Testi Bulguları

Medeni Durum	n	\bar{x}	sd	t	df	p	
ADO	Bekâr	160	23.21	4.31	-3.904	252	.000*
	Evli	94	25.26	3.85			
KVK	Bekâr	160	12.23	2.71	-1.719	252	.087
	Evli	94	12.79	2.40			
EK	Bekâr	160	20.64	6.52	-1.626	252	.106
	Evli	94	21.96	6.08			
CS	Bekâr	160	19.63	4.29	.013	252	.989
	Evli	94	19.62	4.78			
MSAO	Bekâr	160	15.96	3.15	-2.375	252	.158
	Evli	94	16.98	3.37			
AO	Bekâr	160	21.16	6.15	-1.419	252	.001*
	Evli	94	22.34	6.53			
SO	Bekâr	160	14.50	3.92	-2.398	252	.017*
	Evli	94	15.72	3.93			
MAS	Bekâr	160	21.44	5.23	-1.939	252	.048*
	Evli	94	22.83	5.69			

* $p < .05$

Tablo 6'da ölçekten alınan puan ortalamalarının dört alt boyutta evli katılımcılar lehine anlamlı farklılık gösterdiği ($p < .05$); diğer alt boyutlarda göstermediği tespit edilmiştir ($p > .05$).

Tablo 7. Yaş Değişkeni Anova Testi

Yaş	n	\bar{x}	sd	Varyans kaynağı	df	F	p	Anlamlı Farklılık	
ADO	18-25 ¹	94	22.94	4.43	Gruplar arası	4	4.275	.002*	3>1, 4>1
	26-30 ²	50	23.48	3.66					
	31-35 ³	40	25.50	3.95	Gruplar içi	249			
	36-40 ⁴	54	25.22	4.10					
	41-45 ⁵	16	23.50	4.53	Toplam	253			
KVK	18-25 ¹	94	11.79	2.90	Gruplar arası	4	6.359	.000*	4>1, 2>5, 4>5
	26-30 ²	50	12.88	2.03					
	31-35 ³	40	12.60	2.69	Gruplar içi	249			
	36-40 ⁴	54	13.52	2.01					
	41-45 ⁵	16	10.75	2.29	Toplam	253			
EK	18-25 ¹	94	18.89	6.84	Gruplar arası	4	8.656	.000*	2>1, 3>1, 4>1, 4>5
	26-30 ²	50	21.96	4.83					
	31-35 ³	40	22.30	5.84	Gruplar içi	249			
	36-40 ⁴	54	24.30	5.89					
	41-45 ⁵	16	18.00	5.11	Toplam	253			
CS	18-25 ¹	94	19.70	3.98	Gruplar arası	4	3.519	.008*	4>3
	26-30 ²	50	19.24	4.97					
	31-35 ³	40	18.20	4.23	Gruplar içi	249			
	36-40 ⁴	54	21.30	4.88					
	41-45 ⁵	16	18.25	3.04	Toplam	253			
MSAO	18-25 ¹	94	15.68	3.50	Gruplar arası	4	5.486	.000*	4>1, 4>2, 4>3, 4>5
	26-30 ²	50	16.16	2.40					
	31-35 ³	40	16.10	3.72	Gruplar içi	249			
	36-40 ⁴	54	18.07	2.56					
	41-45 ⁵	16	15.50	3.39	Toplam	253			
AO	18-25 ¹	94	19.87	6.80	Gruplar arası	4	6.144	.000*	4>1, 4>2, 4>5
	26-30 ²	50	21.16	3.79					
	31-35 ³	40	23.00	6.69	Gruplar içi	249			
	36-40 ⁴	54	24.56	6.53					
	41-45 ⁵	16	19.63	3.14	Toplam	253			
SO	18-25 ¹	94	13.72	4.37	Gruplar arası	4	7.727	.000*	4>1, 4>2, 4>5
	26-30 ²	50	14.96	2.69					
	31-35 ³	40	15.40	3.91	Gruplar içi	249			
	36-40 ⁴	54	17.15	3.63					
	41-45 ⁵	16	13.63	2.68	Toplam	253			
	18-25 ¹	94	20.85	5.38	Gruplar arası	4			
	26-30 ²	50	21.28	4.66					

MAS	31-35 ³	40	21.40	5.92	Gruplar içi	249	6.888	.000*	4>1, 4>2, 4>3, 4>5
	36-40 ⁴	54	25.22	5.02					
	41-45 ⁵	16	20.88	4.27	Toplam	253			

* $p < .05$

Tablo 7'deki bulgularda yaş değişkenine göre ölçekten öğrencilerin aldığı puan ortalamalarının ölçeğin tüm alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür ($p < .05$).

Tablo 8. Algılanan Gelir Düzeyi Değişkeni Anova Testi

Algılanan Gelir Düzeyi	n	\bar{x}	sd	Varyans kaynağı	df	F	p	Anlamlı Farklılık	
ADO	Düşük ¹	58	24.17	4.21	Gruplar arası	2	.308	.735	-
	Orta ²	192	23.94	4.30	Gruplar içi	251			
	Yüksek ³	4	22.50	2.89	Toplam	253			
KVK	Düşük ¹	58	12.93	2.74	Gruplar arası	2	1.401	.248	-
	Orta ²	192	12.29	2.58	Gruplar içi	251			
	Yüksek ³	4	12.00	0.00	Toplam	253			
EK	Düşük ¹	58	22.10	6.86	Gruplar arası	2	.971	.380	-
	Orta ²	192	20.86	6.25	Gruplar içi	251			
	Yüksek ³	4	19.50	5.20	Toplam	253			
CS	Düşük ¹	58	20.10	4.96	Gruplar arası	2	2.073	.128	-
	Orta ²	192	19.56	4.27	Gruplar içi	251			
	Yüksek ³	4	15.50	5.20	Toplam	253			
MSAO	Düşük ¹	58	17.06	3.25	Gruplar arası	2	2.412	.092	-
	Orta ²	192	16.16	3.26	Gruplar içi	251			
	Yüksek ³	4	14.50	1.73	Toplam	253			
AO	Düşük ¹	58	21.28	7.16	Gruplar arası	2	.244	.783	-
	Orta ²	192	21.73	6.07	Gruplar içi	251			
	Yüksek ³	4	20.00	4.62	Toplam	253			
SO	Düşük ¹	58	14.93	4.33	Gruplar arası	2	.028	.972	-
	Orta ²	192	14.97	3.89	Gruplar içi	251			
	Yüksek ³	4	14.50	1.73	Toplam	253			
MAS	Düşük ¹	58	22.10	5.82	Gruplar arası	2	.040	.961	-
	Orta ²	192	21.92	5.38	Gruplar içi	251			
	Yüksek ³	4	21.50	2.89	Toplam	253			

Katılımcıların ölçekten aldıkları puan ortalamalarının algılanan gelir düzeyi değişkenine göre alt boyutlarda anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 10. ÖMDAÖ Toplam Puan ve Alt Boyutları Korelasyon Analizi Sonuçları

	Toplam	ADO	KVK	EK	CS	MSAO	AO	SO	MAS
Toplam	1.00	.726**	.747**	.910**	.719**	.905**	.911**	.923**	.872**
ADO		1.00	.615**	.642**	.378**	.688**	.569**	.634**	.481**
KVK			1.00	.665**	.497**	.720**	.568**	.652**	.563**
EK				1.00	.525**	.789**	.847**	.847**	.710**
CS					1.00	.615**	.542**	.558**	.742**
MSAO						1.00	.783**	.813**	.766**
AO							1.00	.904**	.771**
SO								1.00	.757**
MAS									1.00

ÖMDAÖ'nün toplam puanı ile ADO ($r=.726$), KVK ($r=.747$), EK ($r=.910$), CS ($r=.719$), MSAO ($r=.905$), AO ($r=.911$), SO ($r=.923$) ve MAS ($r=.872$) alt boyutları arasında pozitif yönde yüksek düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Tablo 3'te ölçeğin CS ve MAS alt boyutlarında kadın katılımcılar lehine anlamlı farklılık olduğu, diğerlerinde anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Buradan hareketle kadın katılımcıların Cumhuriyete Saygı (CS) ve Milli Değerlere Saygı (MAS) değerlerinde daha duyarlı olduğu sonucuna ulaşılabilir. Öğretmenlik mesleği toplum tarafından genellikle kadınlara özgü bir meslek olarak algılsa da mesleki değerler öğretmenlerin düşüncelerine, duygularına ve davranışlarına rehberlik eden standartlar olduğunu göz önünde bulundurarak, her öğretmenin bu değerlere sahip olması gerektiği vurgulanmalıdır.

Tablo 4'te ölçek alt boyutlarından alınan puan ortalamalarının öğrenim durumu değişkenine göre tüm alt boyutlarda formasyon öğrencileri lehine anlamlı farklılık oluşturduğu görülmektedir. Bu durumda formasyon öğrencilerini öğretmenlik mesleği ile ilgili değer algılarının daha yüksek olduğu sonucu elde edilebilir. Eğitim fakültelerinde değerler eğitimi dersinin lisans düzeyinde olmayışı bu duruma temel sebep olarak gösterilebilir.

Tablo 5'te ölçek alt boyutlarından alınan puan ortalamalarının çalışma durumu değişkenine göre 4 alt boyutta (EK, AO, SO, MAS) çalışan öğrenciler lehine anlamlı farklılık gösterdiği, diğer alt boyutlarda ise anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir. Çalışan öğrencilerin empati kurma, anlayışlı olma, sabırlı olma ve milli değerlere saygı duyma değerleri konusunda çalışmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu durumda

üniversite öğrencisi olarak iş hayatına atılmanın öğrencilerde bu değerlerin elde edilmesine katkı sağlamaktadır.

Tablo 6’da ölçekten alınan puan ortalamalarının dört alt boyutta (ADO, AO, SO, MAS) evli katılımcılar lehine anlamlı farklılık gösterdiği; diğer alt boyutlarda göstermediği tespit edilmiştir. Evli öğrencilerin ahlaklı ve dürüst olma, anlayışlı olma, sabırlı olma ve milli değerlere saygı duyma değerleri bakımından bekar öğrencilere göre daha duyarlı olduğu söylenebilir. Evlilik ve aile hayatı, bireyin bu değerlere daha önem verdiği sonucunu ortaya koyabilir.

Tablo7’deki bulgularda yaş değişkenine göre ölçekten öğrencilerin aldığı puan ortalamalarının ölçeğin tüm alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. ADO alt boyutunda 31-35 ve 36-40 yaşındaki katılımcıların, 18-25 yaş aralığındaki katılımcılara göre bu boyutta daha yüksek olduğu görülmektedir. Yaş arttıkça katılımcıların ahlaklı ve dürüst olma değerindeki bakış açısı daha da yükselmiştir. 36-40 yaşındaki katılımcıların, 18-25 yaşındaki katılımcılara göre kaynakları daha verimli kullandığı, fakat 26-30 ve 36-40 yaşındaki katılımcıların ise 41-45 yaş aralığındaki katılımcılara göre kaynakları verimli kullanma değerinde daha üst düzeyde olduğu belirlenmiştir. Empati kurma alt boyutunda ise 26-30, 31-35 ve 36-40 yaşlarındaki katılımcıların 18-25 yaşındaki katılımcılara göre daha üst düzeyde olduğu belirlenmiştir. Yine buradan hareketle yaş arttıkça katılımcıların empati kurma değerlerinin de arttığı görülmektedir. Cumhuriyete saygı değerinde ise 36-40 yaş aralığındaki katılımcıların 31-35 yaş aralığındaki katılımcılara göre daha üst düzeyde olduğu belirlenmiştir. Mesleğini sevmeye ve öğrenmeye açık olma değerinde ise 36-40 yaş aralığındaki katılımcıların, 18-25, 26-30, 31-35 ve 41-45 yaş aralığındaki katılımcılara göre daha üst düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda 36-40 yaş mesleğini sevme ve öğrenmeye açık olma değerinde en verimli yaş olduğu söylenebilir. Anlayışlı olma değerinde ise yine 36-40 yaş aralığındaki katılımcıların, 18-25,26-30 ve 41-45 yaş aralığındaki katılımcılara göre daha üst düzeyde olduğu belirlenmiştir. 36-40 yaş aralığındaki katılımcıların daha anlayışlı oldukları sonucuna ulaşılabilir. Sabırlı olma değerindeki sonuçlar ile anlayışlı olma değerindeki sonuçlar aynıdır. Buradan hareketle yine 36-40 yaş aralığındaki katılımcıların daha sabırlı olduğu sonucu çıkarılmaktadır. Son olarak milli değerlere saygı değerinde ise 36-40 yaş aralığındaki katılımcıların, 18-25, 26-30, 31-35 ve 41-45 yaş aralığındaki katılımcılara göre daha üst düzeyde olduğu belirlenmiş olup, bu katılımcıların milli değerlere saygı konusunda daha duyarlı olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 8’de katılımcıların ölçekten aldıkları puan ortalamalarının algılanan gelir düzeyi değişkenine göre alt boyutlarda anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir. Algılanan gelir düzeyine göre öğrencilerin benzer düzeyde mesleki değerlere sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 9’da ÖMDAÖ’nün toplam puanı ile ADO ($r=.726$), KVK ($r=.747$), EK ($r=.910$),CS ($r=.719$), MSAO ($r=.905$), AO ($r=.911$), SO ($r=.923$) ve MAS ($r=.872$) alt boyutları arasında pozitif yönde yüksek düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin değer düzeylerine etkisini inceleyen çalışmalar, elde edilen sonuçların araştırma bulgularıyla uyumlu olduğunu göstermektedir. Karadağ, Baloğlu ve Yalçınkayalar (2006) ile Yılmaz (2011) tarafından yapılan araştırmalar, öğretmenlerin değerlerini incelemiş ve kadın ve erkek öğretmenlerin benzer seviyelerde değerlere sahip olduğu sonucuna varmışlardır. Yazıcı (2011) ve Oğuz (2011) tarafından yapılan çalışmalarda, öğretmen adaylarıyla ilgili olarak aynı konuda değerlendirmeler yapılmış ve kadın ve erkek öğretmen adaylarının benzer düzeylerde değerlere sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Altınkurt ve Yılmaz (2011) tarafından yapılan araştırmada, öğretmen adayları, öğretmenlerin mesleki etik dışı davranışlarına ilişkin görüşlerine dayanarak, öğrencilere dini konularda zorlama yapmanın, dinsel inançları nedeniyle ayrıcalıklı davranmanın ve ideolojik sebeplerle ayrıcalıklı davranmanın en az gerçekleştiği gözlemlenen davranışlar olduğunu belirtmiştir.

Akın ve Özdemir (2009) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, öğretmen adaylarının demokratik değerlerini farklı değişkenler açısından analiz ettikleri, "Dayanışma" boyutunda kadınların erkeklere kıyasla daha yüksek seviyede demokratik değerlere sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Güngör (1998) tarafından yapılan araştırmada, "Bilimsel değerler" boyutunda kadın öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla daha yüksek seviyede değerlere sahip olduğu, ancak erkek öğrencilerin "Ekonomik, Estetik, Sosyal, Politik, Dini ve Ahlaki" boyutlarda kız öğrencilerden daha yüksek değerlere sahip oldukları tespit edilmiştir.

Fırat ve Açıkgöz (2012) ise "Başarı, Hazcılık, Evrensellik, Geleneksellik ve Güvenlik" değer boyutlarında kadın öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla daha fazla benimsediğini belirtmiştir.

Oğuz (2018) "Öğretmen Adaylarının Değerler ve Değerler Eğitimi İlişkin Görüşleri" isimli yaptığı çalışmada, öğretmen adaylarının genellikle evrenselcilik, yardımseverlik ve güvenlik değer türlerine katıldıklarını göstermiştir. Değer eğitimi konusundaki görüşleri ise öğrencilerin düşüncelerini ifade edebilecekleri ortamlar sağlamak, deneyimlerden öğrenmek ve bir model olmakla ilgilidir. Ayrıca, öğretmenlerin olumlu karakter değerlerini modellemesi ve bu değerleri pekiştiren bir sınıf kültürü oluşturması gerektiği vurgulanmaktadır.

Yazar (2011) yaptığı çalışmasında, öğretmen adaylarının değerler ve değer eğitimi konusundaki görüşleri ve inançlarını ele almıştır. Öğretmen adaylarının hayatlarını yönlendiren temel değerlerin ahlaki değerler olduğu ve bunu ekonomik ve dini değerlerin takip ettiği bulunmuştur. Ayrıca, öğretmen adayları, ailelerin değerlerin kazanılmasında önemli bir rol oynadığını ve değer eğitimi derslerinin öğretmen yetiştirme programlarında yer alması gerektiğini vurgulamışlardır.

Öneriler

Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğiyle ilgili değer algılarını daha derinlemesine anlamak ve gelecek çalışmalara yönelik öneriler geliştirmek için aşağıdaki öneriler göz önünde bulundurulabilir:

- 1. Büyük Ölçekli Araştırmalar:** Öğretmen adaylarının değer algılarına yönelik kapsamlı, büyük ölçekli araştırmalar yapılabilir. Bu araştırmalar, farklı bölgelerdeki öğretmen adayları üzerinde gerçekleştirilebilir ve cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi gibi faktörlerin değer algıları üzerindeki etkisini analiz edebilir.
- 2. Uzun Süreli İzleme:** Öğretmen adaylarının değer algılarındaki değişimi gözlemlemek için uzun süreli izleme çalışmaları yapılabilir. Öğretmen adaylarının eğitim süreci boyunca değer algılarındaki değişimleri takip etmek, mesleki gelişimlerini ve değerlerine olan bağlılıklarını anlamak açısından önemlidir.
- 3. Nitel Araştırmalar:** Öğretmen adaylarının değer algılarına ilişkin daha derinlemesine anlayış kazanmak için nitel araştırmalar gerçekleştirilebilir. Derinlemesine mülakatlar, odak grup görüşmeleri veya gözlem gibi yöntemlerle öğretmen adaylarının değerlerine ilişkin deneyimlerini ve düşüncelerini anlamak mümkündür.
- 4. Karşılaştırmalı Çalışmalar:** Farklı ülkelerdeki öğretmen adaylarının değer algıları arasında karşılaştırmalar yapılabilir. Farklı kültürel, sosyal ve eğitimsel bağlamlarda öğretmen adaylarının değer algılarındaki benzerlikler ve farklılıklar incelenebilir.
- 5. Program Geliştirme ve Değerler Eğitimi:** Öğretmen adaylarının değer algılarını geliştirmek için programlar ve eğitim materyalleri geliştirilebilir. Bu programlar, öğretmen adaylarının değerlere ilişkin bilgi, farkındalık, tutum ve davranışlarını desteklemeyi hedeflemelidir.
- 6. Uygulamalı Araştırmalar:** Öğretmen adaylarının değer algıları üzerinde etkili olan faktörleri anlamak için uygulamalı araştırmalar yapılabilir. Örneğin, öğretmen adaylarının staj deneyimleri, eğitim kurumlarındaki öğretim yöntemleri ve mentorluk programları gibi faktörlerin değer algıları üzerindeki etkisi araştırılabilir.

Bu öneriler, öğretmen adaylarının değer algılarına yönelik gelecek çalışmalara yol gösterebilir ve mesleki değerlere dayalı bir öğretmen yetiştirme sürecinin geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

KAYNAKLAR

Akın, U., & Özdemir, M. (2009). Öğretmen adaylarının demokratik değerlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi: Eğitim bilimleri fakültesi örneği. *Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences*, 42, 2, 183-198.

- Akpınar, B., & Özdaş, F.(2013). İlköğretimde değer eğitimine ilişkin öğretmen görüşleri: nitel bir analiz. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(2), 105-113
- Altunkurt, Y., & Yılmaz, K. (2011). Öğretmen adaylarının öğretmenlerin mesleki etik dışı davranışlar ile ilgili görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(22), 113-128.
- Çelikten, M. Şanal, M., & Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(19), 207-237.
- Demir, E. (2018). *Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği ile ilgili değer algıları ve bu değerlerin eğitim fakültelerinde kazandırılmasına ilişkin görüşleri* (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Fırat, N. Ş., & Açıkgöz, K. (2012). Bazı değişkenler açısından öğretmenlerin değer sistemleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43(43), 422-435.
- Güngör, E. (1996). *Ahlâk psikolojisi ve sosyal ahlâk*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Karadağ, E., Baloğlu, N., & Yalçınkayalar, P. (2006). İlköğretim okulu yöneticilerinin öğretmenler tarafından algılanan demokratik tutumları ile öğretmenlerin demokratik değerleri üzerine ilişkisel bir araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 4, 12, 65-82.
- MEB Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü (2008). *Öğretmen yeterlilikleri*. Ankara: MEB.
- Oğuz, A. (2011). Öğretmen adaylarının demokratik değerleri ile öğretme ve öğrenme anlayışları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9, 22, 139-160.
- Oğuz, E. (2012). Öğretmen adaylarının değerler ve değerler eğitimine ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1309-1325.
- Tokdemir, M. A., & Artan, A. (2012). Öğrenciler tarih derslerinde okudukları metinlerden değer öğrenir mi? Tarih derslerinde değer eğitimine yönelik öğrenci görüşleri (Trabzon örneği). *Değerler Eğitimi Dergisi*, 10(24), 169-186
- Yazar, T. (2012). Öğretmen adaylarının değerler hakkındaki görüşleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 2(1), 61-68.
- Yazıcı, K. (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Demokratik Değerlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. *Education*, 36(159).
- Yılmaz, B. (2005). *Öğretmenlik nasıl bir meslektir. Öğretmen dünyası* (ss: 7-22), Ankara, Mikro Yayıncılık.
- Yılmaz, K. (2011). İlköğretim okulu öğretmenlerinin sınıf yönetimi tarzları ile demokratik değerlere ilişkin görüşleri arasındaki ilişki. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9, 21, 147-170.